СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 195. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 23. серпня, 1926.

VOL. XXXIV. No. 195. Jersey City, N. J., Monday, August 23. 1926. THREE CENTS

ПРЕЗИДЕНТ КАЄС ДАВ ДОБРУ РАДУ ЕПИСКОПАМ

МЕКСИКО, 20. серпня. — По довгих тижнях боротьби католицького епископату з світською владою надійшов час, який каже надіятися, що та боротьба прибере з боку церкви властиві форми. Ото епископи зачинають приходити до переконання, що властиво законна дорога доходження своїх прав є та, яку вказує їм президент Каєс, який відсилає їх до Федерального Суду і до Конґресу, як тих установ, які можуть усунути заподіяну кривду і які можуть змінити конституцію. Епископ Діяц заповідає, що католики візвуть тепер своїх найкращих лоєрів і конґресменів і при їх помочи будуть старатися змінити конституцію. Він дякує тепер президентови Каєсови за ту раду, та додає, що стейтмент президента відослано до Риму кардиналови Ґаспарому, без якого згоди вони самі ніякого кроку повзяти не можуть.

ФАРМЕРИ ЗАЯВЛЯЮТЬСЯ ЗА ПРОТЕКЦІЙНОЮ ТАРИФОЮ.

ПОЛ СМИТС, Н. И., 20. серпня. — Сенатор Кеппер, який займається головно фармерськими справами і обстоює в сенаті полекшу для фармерів, відбув довшу конференцію з президентом Кулиджом, по якій сказав кореспондентам слідуюче:

Фармери з заходу заявляються за протекційною системою. Вони не хочуть її повалити, бо вона хоронить наш край від непотрібної конкуренції. Але всеж таки фармери не відчувають тих добродійств, які та протекційна тарифа повинна їм дати. Вони приміром переконані, що повинна бути наложена тарифа на мясо і скіри, а на пшеницю піднесена. Ті, що годують худобу, рівнож не добре забезпечені, бо арґентинське мясо і арґентинські скіри продають в Кензас Сіті і по инших містах. Арґентинську пшеницю продають рівнож в середущих стейтах. Поза тим його стейт, себто Кензас, держить себе добре. Сьогорічні жнива принесли 150,000,000 бушлів збіжа, за яке фармери дістануть $170,000,000, рахуючи $1,20 за бушель.

БЕРЛЄН ВЕРНУВ З ЖІНКОЮ ДО АМЕРИКИ.

КВЕБЕК, Канада, 20. серпня. — Відомий композитор джезу Ірвинґ Берлен, російський жид, який оженився з міліонеркою Еллен Меккей, дочкою президента почтово-телеґрафічного уряду, вернув з пошлюбної подорожі. Їхав він потайки, а відкрили його нюйорські кореспонденти. Його женячка викликала була в своїм часі велику сензацію, бо Меккей є католиком і не дав свого зізволення на шлюб з жидом. Меккей належить не тільки до найбогатших людей в Америці, але й до найвисшої американської аристократії.

РЕСПУБЛИКАНЦІ СТАВЛЯТЬ УМІРКОВАНОГО КАНДИДАТА НА ҐОВЕРНОРА.

НЮ ЙОРК, 20. серпня. — Сенатор Водсворт по розмові з президентом Кулиджом заявив, що республиканська партія поставить в нюйорськім стейті кандидатом на ґовернора такого, який не буде завзятим приклонником прогибіції, а умірнованим, який піддасть ту справу під загальне референдум. В той спосіб думає партія погодити своє принціпіяльне становище в справі прогибіції з сентиментом населення нюйорського стейту, яке є в своїй більшій части проти прогибіції.

Думали поставити на такого кандидата президента колюмбійського університету Батлера, але цей відказався.

ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ФИЛІПІН.

ТАҐБІЛЯРАН, Остров на Филіпінах, 20. серпня. — Куди тільки не переїзджає Кармі А. Томсон, довірений повновласник президента Кулиджа, стрічає всюди великі афіші, в яких филіпінське населення домагається незалежности.

ВОНА ХОРА, А КОМПОЗИТОР ЖДЕ НА ЛІБРЕТТО.

НЮ ЙОРК, 20. серпня. — Поетка Вінцент Міллей лежить нервово хора і не може ніяк докінчити лібретта опери, на яку жде композитор і яка має бути відограна в Метрополітен Опері як новість ще сього року.

ВАЛЕНТІНО ВИДУЖАЄ.

НЮ ЙОРК, 20. серпня. — По всіх тих страшних бюлетинах, які денервували ґістеричних і залюблених в Валентіно жінок, таки оголосили вже раз лікарі, що Валентінови не грозить ніяка небезпека та що він видужає в скорому часі. Вже й Поля Неґрі, його наречена, їде до него.

РЕВОЛЮЦІЯ В НІКАРАҐУІ

ВАШІНҐТОН, 19. серпня. — Правительство Нікараґуі мобілізує всі военні сили на здавлення революції, яка поширюється по цілім краю. Перетято зелізничі і телеґрафічні получення. На разі не звертався ще ніхто до американського уряду о поміч.

ВИБИРАЄТЬСЯ В ПОДОРОЖ ДОВКОЛА СВІТА.

НЮ ЙОРК, 19. серпня. — Дмитро Сиґеллякіс не попав в зневіру через те, що йому не вдалося обїхати земську кулю. На своїм маленькім яхті вибирається він вдруге в дорогу, яка буде тревати на його думку три роки. Подорож відбуде в товаристві свого пса.

ТРИ МІЛІОНИ КАРБОВАНЦІВ НА КРЕДЕТУВАННЯ СІЛЬСЬКОЇ БІДНОТИ.

На Україні серед селянських господарств налічується за даними ЦСУ, біля 47 проц. господарств без робочої худоби, біля 42 господарств без сільсько-господарського реманенту і 37 проц. господарств без продуктивної худоби. Цілком природно, що ці катеґорії господарств без робочої худоби та реманенту перебувають у надзвичайно тяжкому стані і не мають змоги власними силами обробити свої землі. Це ставить ці групи господарств у залежність від міцних шарів села, що зосереджують в своїх руках засоби виробництва.

Для того, щоб допомогти бідняцьким господарствам, утворено спеціяльний фонд бідноти. З коштів цього фонду кредитуватимуться бідняцькі та середняцькі господарства для задоволення своїх найгостріщих потреб. Цими днями Раднарком затвердив кредитування з фонду бідноти в наступному році в сумі трох міліонів карбованців. Кредит видаватиметься на придбання сільсько-господарських машин в сумі 650 тисяч карб. і на придбання робочої та продуктивної худоби в сумі 1 міліона карбованців. Ці кредити видаватимуться на 5 років. Крім того на кредитування головних галузей господарства буде асигновано 1.350 тисяч карб.

Раднарком визнав за потрібне направити фонд бідноти на кредитування індивідуальних господарств і бідняцьких обєднань, що істнують та знов утворюються. Кредитування намічено сконцентрувати по окремих районах, щоб досягнути повних наслідків. Ввесь фонд бідности буде зосереджено в Укрсельбанкові та його місцевих орґанах.

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ ПРИГНІЧЕНОЇ ЗАХІДНЬОЇ УКРАЇНИ.

В Парижі засновано представниками західно-українських земель, окупованих Польщею, Румунією і Чехословаччиною, Комітет Захисту пригніченої Західної України. Комітет поклав собі за задачу інформувати европейську опінію про правдиве положення на західно-українських землях. В тій ціли буде видавати Бюлетень на французькій мові, брошури по окремим питанням, збирати відповідні документи й уділювати інформацій.

КАТУВАННЯ ПО ТЮРМАХ.

Гриць Кінах з Равщини пише до „Волі Народу": „Завели мене до Майдану в томашівськім повіті і там почали катувати. Скованого кайданами на руках і ногах бито в пяти, наливано в ніс воду, підтягано за волосся до гори, закрутивши голову в загортку душено, копано, катувано всякими способами, щоби я признався, що належу до КПЗУ".

Так скатованого і знищеного вкінці випущено як невинного на волю.

РІК ІМІҐРАЦІЇ.

Іміґраційне Бюро у Вашинґтоні оголошує статистичний огляд іміґрації до Злучених Держав на протязі останнього фіскального року, що рахується від 1. липня 1925 до 30. червня 1926 року.

На протязі того року прибуло до Америки 516,659 осіб, з яких 496,106 було допущено, а 20,550 — з ріжних причин — ні. Задержаних було найбільш на переїзді з Канади і з Мексико і тільки небогато в морських портах. 82 відсотки усіх прибувших в Америку приїхало через нюйорський порт.

Між прибувшими на протязі останнього року 88,758 осіб рахувалось як не-еміґранти. Це ті, що приїхали тільки на деякий час, в гостину або за ділом, або тільки переїзджали через Злучені Держави, врешті всякі представники та урядовці чужих держав з родинами, то-що.

Іміґрантів-переселенців в Америку на сталий побут було 407,348 осіб, в тім числі 157,432 так званих квотних іміґрантів, що їх допускають в певнім означенім числі. Решта — це 150,299 переселенців з країн, для яких нема обмеженої квоти (Канада, Мексико, Південна Америка), 11,154 жінок і дітей американських горожан, врешті професори, студенти і т. и., яких теж допускають поза квотою. Сюди зараховано теж 83,754 повернувшихся іміґрантів, які вже були в Америці і лише виїхали на деякий час. Останнім рішенням Конґресу, яким дозволено приїздити поза квотою військовим ветеранам, що служили в американській армії підчас останньої війни, покористувалось доси 83 таких ветеранів, здебільша Італійців.

ВІЧЕ В СПРАВІ АМНЕСТІЇ ДЛЯ ПОЛІТИЧНИХ ВЯЗНІВ У ЛЬВОВІ.

В неділю, 1. серпня ц. р., мало відбутися у Львові в сали Т-ва ім. М. Лисенка віче в справі амнестії для політичних вязнів, скликане Народною Орґанізацією Українців м. Львова.

Та львівська поліція заздалегідь сконфіскувала афіші та летючки, якими повідомлювано про віче, а саме віче комісар поліції розвязав изза „настрою" пануючого на сали. Присутні на сали українські посли проголосили тоді збори справоздавчими, але поліція до справоздання не допустила, а салю опорожнила при помочі великої скількости жандармів.

Приняту на борзі вічем резолюцію прокуратор сконфіскував.

З СУДОВОЇ ПРАКТИКИ В ПОЛЬЩІ.

В коломийськім окружнім суді мала відбутися розправа проти одинайцятьох Гуцулів, обжалованих за державну зраду. Прокуратор виготовив вже акт обжалования і мало прийти до розправи. Та тому, що випадково цеї каденції присяжні судді переважно Українці, справу перенесено до львівського суду на осінню сесію. Туди і перевезено зморених і вимучених Гуцулів.

ГАРНУ-Ж КУЛЬТУРУ НАСАДЯТЬ НА ПІДКАРПАТТЮ ТАКІ КУЛЬТУРТРЕҐЕРИ!

Підкарпатська Україна являється кольонією чеського панства. Тут все можливо, все дозволено, ні за віщо не карають. Звичайно, що для багатіїв та урядовців - чехізаторів. Тож Підкарпаття швидко було насичено, як галиччю тою, жандармами, що їх звідусіль прогнано вже було, урядовцями-контрабандистами та злодіями, що обкрадали й населення й обкручували самуж чеську казну. В поступовій пресі вже нераз підносився голос проти панування цих круків-хижаків на Підкарпаттю, аж ось сьогодні маємо ще нові й нові факти такого господарювання.

Березовський, бувший мармароський жупан, що загоном жандармів задавлював рух верховинців і заколоти селян, лихо хватонув панські меблі з княжої палати в Кузях, продав їх, обікрав на тисячі леїв купців, спекульнув кукурудзою і, зачувши лихе, дав ногами аж в Америку.

Кослер, Чех, бувший цісарський чиновник в Боснії, береґсаський окружний начальник, обкрадав населення, давив робітників виноградників, вкрав 100 тисяч корон чеських з державних грошей. Лище пів дня був запертий, а потім любісінько собі втік.

Присташевський — гнобитель галицького народу, контрабандист, справжній злочинець, — тепер украв 70 тисяч ч. корон і хоча про це відомо було, та наказ про арешт його поліція видала лишень тоді, коли він туристом (справдіж втікачем) прогулювався по Европі.

Далі Новак і багато-багато инших.

Чи не досить? Ціла зґрая великих і дрібненьких тих, що крадуть міліони і не думають тікати, і тих, що крадуть тисячі і тікають собі за кордон.

І такі люди мають бути „законом і пророками" чеської державности на Підкарпаттю!

ЯК ПРОВАДИТЬСЯ УКРАЇНІЗАЦІЯ НА КУБАНІ.

В звязку з остаточним позитивним розвязанням питання про українізацію на Кубані розроблено детальний плян проведення українізації 1926—27 року. Для керовництва всією роботою українізації утворено спеціяльну постійну міжвідому комісію. Такі-ж комісії орґанізовано по всіх районах і станціях краю.

Українізацією буде охоплено всі населенні пункти, де більшість населення — Українці. В богатьох районах низку шкіл і хат-читалень вже переведено на українську мову.

КНИГА ПРО ФРАНКА.

Видавництво „Слово" випустило монографію С. Єфремова — „Івана Франка" на 256 сторін.

ПОАНКАРЕ ЗАРЯДЖУЄ ОБМЕЖЕННЯ ЯК ЗА ЧАСІВ ВІЙНИ

ПАРИЖ, 20. серпня. — Премієр Поанкаре видав тепер за згодою міністеріяльного кабінету дуже острі дальші зарядження, які мають завести загальну ощадність і в той спосіб виратувати край з нещастя та привести його до цілковитої економічної та фінансової рівноваги.

Те зарядження дотикає навіть їдження по реставраціях. Французькі ресторани були відомі на цілім світі від століть зі свого люксусу. Тому робить конець Поанкаре в той спосіб, що ніякий обід чи вечера не може мати більше, як два мяса. Це, кажуть, буде відноситися й так головно до чужинців, бо тільки вони можуть позволити собі на такий люксус. Звичайно вечера в першорядних ресторанах складалася з десяти дань.

Правительство береться рівнож до введення в життє умірнованих дешевих ресторанів для тої публики, яка дуже важко відчуває зростаючі кошта життєвої стопи у Франції. Ціна артикулів щоденної потреби мусить бути вивішена перед склепами так, щоби уряд міг їх контролювати.

Зарядження уряду принято на загал з вдоволенням, бо видно, що уряд докладає всіх зусиль, щоби допомогти державі і населенню.

МЕЛЛОН БУДЕ КОНФЕРУВАТИ З ПОАНКАРЕМ.

ПАРИЖ, 20. серпня. — Секретар скарбу Меллон приїзджає до Парижа і має вже замовлену кількаразову конференцію з премієром Поанкаре в справі фінансового положення Франції та американсько-французького договору що до сплати довгів. Надіються, що та конференція, хоч вона має більш приватний характер, буде мати великий вплив на остаточну розвязку тої справи.

АБД-ЕЛЬ-КРІМ ЙДЕ НА ВИГНАННЄ.

РАБАТ, Марокко, 20. серпня. — В тім часі, коли доносять про нові бої Рифів з Французами, відвозять Абд-ель-Кріма і його родину на поселеннє на рейюнський остров.

ДРУЗИ АТАКУЮТЬ.

КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 20. серпня. — З Дамаску доносять, що Друзи підійшли під місто і почали його зі всіх сторін обстрілювати. В місті самім находилося 200 американських туристів, які оглянувши старинности в околиці, положилися спати, як напали Друзи. Як тільки надійшла військова французька допомога, Американці над раном чимскорше опустили місто.

ЧУЖИНЕЦЬКІ ТОРГОВЕЛЬНІ ПАЛАТИ ВЕДУТЬ СВОЇ ДІЛА ДАЛІ.

КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 20. серпня. — Здержано виконаннє закона, який видало анґорське правительство проти чужинецьких торговельних палат. Вони будуть могли далі функціонувати і вести свої інтереси. Мають тільки приноровитися до певних законних ограничень.

ЗЛУЧЕНІ АРМІЇ ПОСТУПАЮТЬ.

ПЕКІНҐ, 20. серпня. — Злучені армії ґенералів Ченґ і Ву посуваються побідоносно далі. Вони не тільки, що заняли недавно тому місто Ненков, але прогнали ще національну армію з Калґан, а важна залізнича стація Татунґу евакується.

ПАШІЧ ЗНОВА ЗАСЛАБ.

БІЛГОРОД, Югославія, 20. серпня. — Подають, що Микола Пашіч, відомий як „балканський лис", бувший довголітний премієр і міністер заграничних справ, дуже важко захорів. Задля його старого віку не мають надії на його видужаннє.

АТАКУЮТЬ ФАШИСТІВ.

БАРІ, Італія, 20. серпня. — Фашистський посол Карло Шіроне перейшов на югославянську територію, де напала на него товпа та домагалася, щоби він відчепив і сховав собі свої фашистські відзнаки. Як би не поліція, яка вчасно явилася, були би його побили. По тім інциденті посол не мав вже охоти оглядати Югославію і вернув чим скорше назад до Італії.

НЕ МАЄ ЩАСТЯ.

ДОВЕР, 20. серпня. — Мисс Клер Беррет таки не має щастя з перепливом англійського каналу. За першим разом мало-що не доплила, а тепер вже два рази була приготована до нової спроби і все треба відкладати, бо нема погоди.

ЕСПАНІЯ НЕ ВІДСТУПАЄ ВІД СВОГО.

МАДРИД, 20. серпня. — Мимо погроз Еспанія таки висилає свого амбасадора з Бельґії Еміля Палячіюса як делегата на вересневу сесію Ліґи Націй. На тій сесії буде вона далі обстоювати своє домагання що до сталого місця в Раді Ліґи.

ВІСТИ ПРО РОЗВАЛ В СОВІТСЬКІЙ АРМІЇ.

ПАРИЖ, 19. серпня. — Білоруські, протибольшевицькі кола дістали в свої руки офіціяльний большевицький рапорт, з якого виходить, що в совітській армії кипить та що селяне дуже незадоволені з совітської влади. Той сам рапорт подає, що в армії шириться в застрашаючий спосіб антисемітизм.

АМЕРИКАНСЬКІ ТУРИСТИ ХВАЛЯТЬ СОВІТИ.

МОСКВА, 19. серпня. — Група американських туристів, які приглядаються життю совітської Росії, віднесла дуже добре враженнє з того, що бачила. Многі з них попідписували петицію за визнанням совітів з боку Америки.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
(Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЧОМУ В ХІНАХ БЕЗГОЛОВЄ

Малощо не кождий день приносить новинки про боротьбу хінських ґенералів. І кінця тій боротьбі не видно. Не один читач прямо з дива не виходить, як це можливо, щоби кількох ґенералів термосило цілим краєм і сотками міліонів мешканців. Відповісти на ту аномалію не так то легко, бо в хінських справах не визнаються добре навіть ті, що жили в Хінах десятки літ. Але всеж таки проаналізувати хінську чудасію треба.

Головною причиною хінської анархії є ця обставина, що Хіни не мають доброго і сильного уряду, а не мають його головно тому, що про него не дбають, що не доцінюють його ваги. Нарід на селі живе так, як тисячі літ тому назад. Не інтересується ніякими публичними справами, а свій ідеал бачить в тім, щоби не було взагалі ніякої влади. Тому для него річ обоятна чи і хто сидить при владі в столиці міста; тому для него не істнує питанне монархізму, републики чи большевизму. Це його торкає щонайвисше тоді, коли якась влада залізе в його хату і реквірує худобу, здирає податок або забирає сина на війну.

Завдяки тій відсталости Хінців нема в них порядку. Влада головного уряду в Пекіні не сягає далі міста. Ґенерал Ченґ править Манджурією і провінціями Шантунґ і Чіглі, а ґенерал Фенґ держить в своїх руках північно-західну частину Хін, Ву воює в Гонан, а Сун в Шангаю. Кромі них є ще повно других ґенералів, що воюють між собою по ріжних провінціях. Хіни край великий і кождий з тих ґенералів має під своєю контролею дуже часто такі території, як ціла Анґлія або Франція. Боротьби ті не такі страшні, як можуть видаватися. Ведуть їх біля великих центрів і міст, а населенне на селі спокійно працює собі коло землі. Біда тільки тоді, коли приходять на село реквірувати або здирати податки на армію. Та й з тим вже селяни зачинають собі давати раду. Одно село йде другому помагати, а що всі узброєні, то й не так то легко реквірувати. До сіл, особливо тих подальших, не так легко дістатися, бо є такі кантони, що нема в них навіть одної зелізниці, хоч вони так великі, як давня Австро-Угорщина.

Щасте Хін лежить в їх відсталости і в їх натурі, яка малим задоволняється. Але в тім і їх траґедія. Через свою відсталість, через брак інтересу до публичних справ, через те, що дбають тільки про свій власний загумінок, нема в тім краю спокою. І не буде добра доти, доки нарід не прозріє і не возьме владу в свої руки. До упадку довели Хіни їх володарі, ті королі сонця, що правили ними довгі тисячі літ. Хінський нарід не дбає тепер через них про ніяку владу, бо та влада, яка тут панувала через тисячі літ, тільки визискувала нарід. Хінський нарід думає, що й ті ґенерали, що між собою друться, нічим не ріжняться від бувших королів і мандаринів, що мали їх за рабів. Тому їм обоятно, хто буде ними правити та дерти з них скіру.

Всеж таки і в Хінах слідний зворот до кращого. Богато Хінців виїзджає до Америки і Европи, а приглянувшися модерним порядкам, старається модернізувати Хіни. Вони то, особливо молодіж, ведуть перід в тім еманципаційнім русі, який є заразом рухом, зверненим проти чужинців, які ще й досі вважають Хіни за терен до визиску. Та покищо внутрішна боротьба в Хінах продовжується, а буде тревати так довго, доки нарід не освідомиться. Тільки тоді зможе він бути паном ситуації і взяти керму держави в свої руки. Тільки загальне освідомленне народніх мас може положити конець всякого рода авантурникам-ґенералам, що задля наживи і амбіції пхають рідний край до братовбийчої боротьби.

НА МОРЮ ТАКИ ПОЛЬЩІ НЕ ВЕДЕТЬСЯ

Чого то нам польська історія не виписує про подвиги польського війска. Цілий світ дрожав, як їхали польські гузари. І кого вони не побили. Нема мабуть такого народу на світі, який не знав би, що це польська шабля. Так принаймні пише польська історія сама про себе.

Та біда була з одним. Що все те були битви на землі, а Польщі захотілося ще лицарства у воздусі і на мори. Будували за наші гроші аеропляни і пробували ними навіть їхати з Варшави до Парижа. Та не повелося. Пропав по дорозі один аероплян, пропав і другий, а що вони злетіли на німецькій території, то Поляки закричали, що це нова німецька інтриґа. Колиж не повелося з воздушною фльотою, взялася Польща з ще більшою енерґією до будови воєнної фльоти. Насамперід знайшли пристань. А коли була пристань, то забрали зі скарбу ті гроші, що їх Ґрабскі був здер з наших селян як данину, а коли були гроші, тоді вже і ґенерали від маринарки знайшлися, а з ними і цілий штаб офіцирів. А що мали два кружляки, які їм антанта подарувала, то була вже й фльота. Але на нещасте подарували їм ще й субмарину. З тим то вже вийшла справжня біда, бо з нею то вже не так то легко обходитися. Тут треба вже дещо розуміти. А що не було розуму, то вона експльодувала та затопилася таки в пристани. Лишився кружляк, який охрестили „Львів" і на нім вчили добровольців морської воєнної служби. Та й тут не щаститься. Польський скарб зійшов вже на такого діда, що не годен виплатити платні інструкторам і дати їсти рекрутам. Через те то й треба було остаточно цілу фльоту пустити в дубину. Що й сталося.

УКРАЇНСЬКИЙ ПАНТЕОН

ГРИГОРІЙ КВІТКА-ОСНОВЯНЕНКО.

Дня 20. серпня 1843 року умер батько української повісти Григорій Квітка. Основяненком називав він себе тому, що його рідне село звалося Основа.

Квітка почав писати свої оповідання російською мовою під псевдонімом Фалалей Повинухин, але з тих писань нічого путнього не виходило. Як не намагався він створити художні образи в тих оповіданнях, нічого з того не виходило. Він скоро переконався, що живучи серед українського оточення і спостерігаючи українські типи та українське життя, треба їх малювати тою мовою, на якій говорить саме населення. Специяльні типи українського народа мають специяльні, лише для них характерні українські вирази, які на жадну иншу мову не можна так перекласти, аби вони не загубили свого внутрішнього змісту та зовнішнього художнього образу.

Коли оже Квітка переконався, остаточно, що з писань його на російській мові нічого не виходить, а всі вони залишаються лише незначними провінціоналізмами, почав він писати на рідній мові. І тут сталося чудо. Ставши на ріднім ґрунті, припавши до рідної землі й беручи образи з живого життя, що оточували його навкруги та малюючи живою мовою те життя, він створив такі зразки повістярського письменства, що їм місце в пантеоні світової літератури. Тому його оповідання „Маруся" уже витримало декілька видань у французькій мові й стало скарбом західної европейської літератури.

Якби так Квітка залишився був тим московським Повинухином, яким він почав писати, то загинув би його талан, як знівечився тисячки тих Українців, що пішли до праці на чужих літературних нивах, й на яких вони залишилися незамітними літературними рядовиками.

Почавши писати оповідання на українській мові, Квітка перший у світовій літературі, в літературі всіх народів, почав реально змальовувати селянське життя. Його голос став голосом простого народа, першим у всесвітньому письменстві. Він перший знайшов під селянським сіряком й під селянською запаскою щире людське серце. Він перший промовив своє слово в обороні людини з під сільської стріхи. Через Квітку українське письменство перше у світі ввело щиро народницькі симпатії до всесвітньої літератури.

Пізнійше ці самі моменти почали вносити в літературу французьку Жорж Занд, в німецьку Авербах, в російську Турґенев та инші. До Квітки світове письменство було більш сальонового характеру, яке представляло лише типи „вищої породи людей". Селянин же, робітник, простолюдин зовсім не був темою письменности, бо він уважався за щось середне між людиною а худобою. Тому то російська критика насмішливо стрінула „хохлацкія" писання Квітки, але згодом ворожі голоси замовкли, а Турґенев вніс в російську літературу того самого мужика, що й Квітка.

Всі писання Квітки пересякнуті народолюбними, гуманними, демократичними мотивами. Це зазначився на ньому вплив гуманістичної фільософії Сковороди, з яким він стрічався в дитинстві. Глибоко релігійна але жива натура Квітки шукала скрізь високо-моральних живих людей. У своїх оповіданнях він писав часто гумористично, але той гумор не був сарказмом, а лагідним жартом, теплою усмішкою, що своєю сердечністю злагіднювали гірке слово.

Писання Квітки впливають надзвичайно глибоко на людські почування, промовляють до самої глибини людського серця. Вони не пролітають швидко як сентіментальні почування, а залишають почуття глибокої любови до відповідних типів. Тому часто можна подибувати людей, що щиро плачуть над його „Марусею".

В своїх писаннях Квітка найбільше місця й уваги уділяє жіночим типам. Робив це він свідомо, виходячи з того міркування, що по жіночих типах можна найкраще пізнати національну вдачу, національну ідею кожного народа. Це тому, що жінка завжди й скрізь виховує молоде покоління, вона зберігає в хаті старі традиції свого роду та передає їх з покоління в покоління. Ті самі мотиви привели Ґетого до змальовання чудесної постаті Ґретхен. У Дикенса є рівнож ціла низка таких жіночих постатей, у Пушкина є Тетяна, а тип жінки патріотки подибати можна дуже часто особливо в польських письменників. Найбільшим майстром в українській літературі щодо мальовання таких жіночих постатей був Квітка.

Такий суворий український критик і знавець світової літератури, як Куліш, так пише про „Марусю": „Написав Квітка свою повість „Маруся". Хто не прочитає її, всяке плакало. Чогож плакати, читаючи „Марусю"? Хиба її доля дуже нещаслива? Ні, тут не печаль обгортає душу — не з цієї криниці течуть у читача сльози. Душа тут обновляється, вбачаючи пишну красу дівочу і чисте дівоче серце. Це не Маруся в нас перед очима: це наша юність, це тії дні святі, приснопамятні, як і в нас було красно, чисто і свято в серці... Побачили ми себе в тій дівчині, пишній красою й непорочній серцем, мов глянули в воду на свою молоду вроду — і як же нам жити на світі схотілось!" Що можна ще додати до такої критики твору Квітки? Куліша й кожного иншого читача захоплює й чарує образ дівчини Марусі, наділеної всіми прикметами духової й фізичної національної краси.

Далі в своїх повістях „Щира любов" та „Козир-дівка" Квітка малює образи инших дівчат. В першій, він дає тип дівчини, яка ізза щирої любови до свого милого занехала все своє життя, віддала себе за ту любов, але донесла її чистою й непорочною до гробу. В другій повісти він дає тип иншої дівчини, яка є активною, рішучою. Ця дівчина переходить страшні тортури соціяльно-державного пекла, але несплямленим остає в неї почуття чистої любови. Це тип тої жінки, що колись в старі часи бралися за зброю, що самі керували полками. Це тип тої жінки, про котрих співають в пісні народній: „Та не так гетьман, як гетьмана мати хоче Турка воювати".

Далі, його „Сердешна Оксана" це пробраз Шевченкової „Катерини".

Ці чотири жіночі постаті, змальовані Квіткою, подають ріжні вдачі української жінки. Ідеальні мотиви у перших двох та практичність в других двох, а разом велика сила любови й самопожертви та енергія й незломність, що роблять з української жінки самостійну особу, в індивідуальному й громадському життю.

Писав також Квітка багато инших повістей, в яких завжди виводив типи глибоко-моральні, де добро перемагає над злом. Писав драматичні твори. Найкращі між ними можна назвати „Шельменко-Денщик" та „Сватання на Гончарівці". Його російська комедія „Пріезжій із столици", як дехто з критиків вважає, викликала наслідування Гоголя в його знаменитому „Ревізорі".

Григорій Квітка-Основяненко є батьком української повісти та батьком народницько-селянських мотивів у світовому письменстві. Тому йому належиться почесне місце не тільки в українськім пантеоні, але й в пантеоні всього людства.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

ДІТРОТСЬКІ УКРАЇНЦІ ПРО „РУТЕНСЬКИХ" ПОЛІТИКІВ І ЕПИСКОПІВ.

Відколи появилися напади д-ра Назарука, редактора Америки, на редакцію нашої Свободи, на уряд Обєднання й на уряд Українського Народного Союза, від тоді наші українські іміґранти в Дітройт ні на хвилю не станули по стороні д-ра Назарука і д-ра Богачевського. Всі українські робітники Дітройту, — а є їх тут понад 32,000, — станули в сій боротьбі по стороні нападених, по стороні Свободи, Українського Народного Союза, Обєднання, і як ми розуміємо, по стороні українського народа.

Скажу відразу, що ми стоїмо проти політики пана д-ра Назарука тому, бо ми його добре знаємо. Відай в цілій Америці нема кольонії українських іміґрантів, які зналиби пана Назарука так добре, як знаємо його ми, дітройтські Українці.

Перший раз учули ми про пана Назарука, що він приїхав до Америки збирати фонди на оборону західних українських земель, яку вів Евген Петрушевич. Чули ми про нього, що він дійсно збирав у Канаді гроші та вихвалював уряд Петрушевича і називав зрадником кождого Українця, який не давав жертв на уряд Петрушевича. За якийсь час потім ми чуємо, що сей самий пан Назарук, який називав зрадником кождого, що не дав жертви на уряд Петрушевича, виступив проти уряду Петрушевича й тих, що були коло нього, як проти зрадників.

Незадовго потім ми мали нагоду запізнатися близче з паном Назаруком, коли він приїхав до Січової Організації на редактора.

В той час я був окружним секретаром Четвертого Округа Січової Організації в Дітройті, а Михайло Майорчик, котрому найбільше треба завдячувати те, що Січ в Дітройті в той час мала чотири сотні на Гемтрамку і чотири у нас, на Вест Дітройті, разом вісім сотень та шість до сім соток чоловіка, — був тоді окружним атаманом. Памятаю, одного вечера окружний атаман товариш Майорчик (так ми його тоді кликали по товариськи) приїзджає до мене і каже:

„Товаришу Коваль, мені прислав лист з Шикаґо головний атаман др. Степан Гриневецький і радиться мене яко окружного атамана, чи не добре то булоби, якби ми взяли на редактора до „Січових Вістий" д-ра Назарука".

Головний атаман др. Гриневецький, як опісля показалося, вже був справу обговорив. За д-ром Назаруком станули пару священиків, як о. Филимон Тарнавський, о. Сембратович, та їх родина й приятелі, як син о. Тарнавського і пан Федитник. Говорили вони, як то добре буде, як пан Назарук приїде і возьметься з паном Федитником до праці.

Надіялися й ми.

Але ті надії нас завели.

Замісць стати до праці коло орґанізовання Січий, пан Назарук взявся до ширення серед українських іміґрантів монархізму.

Ще пару місяців тому назад ми читали, як він говорив про демократичну Зах. Укр. Республику, а тут вже говорить з таким самим запалом про панів і царів, а одного ґенерала, котрого цар медалями обліпив, оголосив українським монархом та одиноким спасителем України. Колись пан Назарук проти ґенерала Скоропадського статті писав і називав усіх, що стоять коло нього, зрадниками, а нині їх проголосив спасителями, а всіх тих, що проти нього виступали, зрадниками. Тих, що заявилися за гетьманатом, як пана доктора Гриневецького та о. Курила, пан Назарук зараз проголосив найрозумнійшими людьми на світі, а тих всіх, що не погоджувалися на панування царського ґенерала над Україною, облаяв дураками, неуками, недокінченими шкільниками, людьми без дипльомів і свідоцтв. Виходилоби, що хочби людина й незнати яку дурницю пальнула, то йому требаби вірити, як він має куфер „високих" свідоцтв. З часом показалося, що богато людий зі свідоцтвами не приняло політики пана Назарука. Тоді пан Назарук уже не міг покликатися на свідоцтва, а лаяв їх як дурнів, які не знають, що тепер наука вже на чому иншому стоїть, а не на тому, на чім вона була, як вони до школи ходили.

Що з тої проповіди монархізму чи гетьманату вийшло, кождий знає. Гетьманців нині в Америці тільки, що не роззуваючися, їх на пальцях порахуєш, а до того навіть самі гетьманські провідники, як стають перед Американцями, заявляються демократами. Яку користь принесла Січи монархістична аґітація пана Назарука, самі Січовики найкраще знають. Провідники Січи, які відвічають за поклики пана Назарука до Січової Орґанізації, ще далі хвалять „пана Назарука, але Січовики знають, що вони в сей спосіб стараються лишень затерти свою вину.

Тимчасом пан Назарук устругнув нам незадовго ще одну несподіванку. Підчас першого приїзду пана д-ра Назарука на віче до Дітройту, я пізнав його особисто. Витали ми його на Сентрел дипі, гостили на сніданню, ходили по місті. Заходили й в нашу церкву на Климперт стріті, і там пан др. Назарук дав мені держати свій ковт, бо в церкві була задуха, а коли я хрестився, то він сказав мені: „Майку, то все мамона". І ще дещо такого доповів, що я в потребі оголошу. А нині той пан Назарук став редактором побожної ґазети і голосить усім, що він побожний.

Та про се я не писавби, бо чи він навернувся, чи не навернувся, се справа його сумління, але тут пан Назарук дочепив до своєї побожности знова такі річи, які з побожностю не мають нічого спільного. Він став в імени побожности голосити, що ми маємо назад завертатися пів сотки літ тай називатися не Українцями, але Русинами, як сього хочуть від нас Поляки. Він каже, що побожний чоловік мусить стояти за конкордатом, то є за згодою межи Польщею й Римом проти Українців. Що ми маємо приняти від Риму все, що він нам схоче приказати, та що нам треба приняти як свого народного провідника кождого епископа, присланого нам Римом у порозумінню з Польщею. В старім краю Поляки переслідують святкованнє ювилею Івана Франка, а тут проти сього свята виступив епископ, а пан Назарук каже, що сей епископ се наш провідник, що його треба у всім слухати, а хто йому не бе чолом, той неук, дурак, неписьменний, недовчений, зрадник, безбожник і хаотик.

І що на се наш нарід?

Я старався розвідати серед людий, що вони про сю справу думають. Вони мені наговорили стільки, що я вже й не потребую своєї думки додавати.

Говорила мені одна побожна женщина: Та то, правду кажучи, кожда жінка любить, щоби їй придивлятися, але таки того не любимо, аби хто нам заглядав в очі чи деинде в церкві, коли ми молимося. А коли вже др. Назарук згрішив і приглядався, так хай не хвалиться тим в ґазеті.

Говорила друга: Лайки пана д-ра Назарука на редакторів Свободи та урядників Союза й Обєднання нікого не здурять. Пан Назарук видно вже такий чоловік, що мусить когось лаяти. Такому вже й люди не противляться, як тій бабі, що тільки клене і лає.

Трета сказала: Я хотілаби спитати пана Назарука, що так себе величає за побожність: А чи памятає він, як він давав відчит у Дітройті і сказав у ньому, що пекла нема та що се лишень дикунів пеклом страшиться.

Іван Форись, котрий від 15 літ живе в Дітройті і не опустив ні одного недільного богослуження, говорив мені: „За якого епископа питаєте? Аґа, за Богачевського? Бо я думав, що вже його нема, а його місце заняв др. Назарук".

Микита Буртник сказав, що висилка еп. Богачевського до Америки є хиба польською інтриґою, вимиреною на загибіль українського народа.

Говорив я зі старим нашим громадянином Іллею Ґрошком, з гр. Іллею Андрусевичом, з Михайлом Андрусевичом, з гр. Медведем, з гр. Осипом Масляком, з п. Ґавою, зі Стефаняком, з Гринечним, і другими, і всі вони одноголосно осуджують політику епископа. П. Гр. Яків Поливка, предсідатель відділу Провидіння, рівнож осуджує політику д-ра Назарука й Богачевського.

„Ми відкидаємо всю їх політику: їх рутенство, їх залицяння до Поляків, на один бік, до Риму на другий, а до Москви на третий. Їх похвалюванне конкордату. Їх похвалюванне целібату. Їх монархізм і гетьманат. Їх напасти на найбільшого сина галицької України, Івана Франка.

„Ми стоїмо за тим, щоб український народ називався українським, а не рутенським, чи руським, чи малоруським, чи польським, як його хочуть називати Варшава, Рим чи Москва.

„Ми розуміємо, що наш нарід має добути собі волю боротьбою о власних силах та що від його гнобителів йому помочи в сій боротьбі не ждати.

„Ми хочемо помагати українському народови в сій боротьбі по змозі наших сил.

„За провідників нашого народа в тій боротьбі уважаємо тих, які показали свою непохитну вдачу та залізну волю і яких ми за провідників признали, а не тих, яких нам насилає Варшава, Рим чи Москва.

„Хто хоче йти за чужими висланниками, най собі йде. Сьому ми не дивуємося. В кождій національній боротьбі були люди, які виступали проти визволення власного народа. Без того не може бути й у нас. І се добре, що такі люди тепер себе виразно заявляють, за ким вони стоять: Тим лекше буде тим, що стоять за визволеннєм народа, відмежуватися від них та повести важку працю й тяжку боротьбу за народне визволення. Народна армія лишень скористати може з того, що від неї відлучаться ті, які до неї не належуть, бо їх серцем або кишенею тягне до противної армії".

Михайло Коваль,
Дітройт, Миш.

Др. Волод. Клодницький (Міненаполіс, Мінн.)

УКРАЇНА 1918 Р. В ОСВІТЛЕННІ АВСТРІЙСЬКИХ ДИПЛЬОМАТІВ

Перед нами документ — „історичний документ" австрійського політика Травтмансдорфа — „звіт про Україну", датований Баден (біля Відня — місто постою ц. і к. начальної Команди) з 24. мая 1918 року.

Цей звіт цікавий для Українців тому, що в ньому змальована картина з історії кращих днів нашого народу, а далі тому ще, що він опрацьований чужинцем та що він вірно характеризує Україну — часи Центральної Ради на передодні її упадку.

Щоби не стрінутись із закидом якогось політичного маневру з моєї сторони, то не переповідаю згаданого висше документа Травсмандорфа, але наводжу його в цілости, віддаючи в точному, з німецької на українську мову перекладі.

Заки зачнемо читати „Звіт про Україну", то перш всего пригадаймо собі 1918 рік — кульмінаційну точку всеевітньої війни та зясуймо собі бодай в головних чертах положення Европи в маю т. р.

Европа горить війною. Проти себе стоять два, озброені по зуби і залізом фронти. два ворожі табори. — з одної сторони майже ввесь світ, а з другої сторони центральні держави, то є: Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина та Болгарія.

Ці два табори — з одної сторони антанта — а з другої сторони центральні держави ведуть з собою борню о своє існування, борбу на життя і смерть та висиляють свої фізичні сили напружуючи при тому ввесь свій мозок на те, щоб противну сторону знищити до щенту.

В маю 1918 р. бачимо безпардонний. жорстокий, без респектовання міжнародного права бій та надлюдські зусилля обох сторін, щоб за всяку ціну віднести побіду, або пропасти...

В часі найбільших змагань народів, про які лише знає історія, а головно в місяці маю 1918 р. годі було предвидіти, хто виграє війну. Беручи під розвагу стратегічне положення, можна було навіть твердити, що війну виграють центральні держави. — Німці мали майже зліквідований румунський фронт — та головно довжезний російський фронт. — Німці мали по своїй стороні Українську Республику (Берестейський договір — „Brotfriede" — хлібовий мир), німецька фльота (підводні судна) грозила своєю рухливістю та нечуваною технікою всім водам земного гльобу, німецька артилерія мала до розпорядимости найкращий матеріял, а саме 30.5 цм. 42 цм. моздіри (мирзери) та нововинайдені гармати, кидаючі гранати на віддаль около 100 клм., німецькі літаки доконували нечуваних подвигів, німецький жовнір-піхотинець-казочних геройств, а німецькі генеральні штаби (під проводом Гінденбурга, Людендорфа, Гецендорфа, Ліцмана, Герока, Кевеша, Арца і т. д.) по казочному оперували міліоновими арміями — одним словом німецька культура, німецький дух проявляв себе у повній своїй величі!!

В згаданому часі Німці помагали Укр. Центральній Раді будувати — консолідувати українську народню республіку. Згідно з Берестейським миром увійшли на Україну помічні-союзні армії німецька та австроугорська, які не лише „піддержували" мілітарно Центральну Раду, але вивінувані політично розвідчими апаратами слідкували за розвитком політично-державнього життя України та взагалі Сходу.

Німці поставили собі за задачу в 1917 р. впорядкувати зреволюціонізований Схід, бо лише з настанням ладу на Сході Европи могли центральні держави числити на побіду над світом.

Не лише добірне військо, але також вироблені в державному дусі головно німецькі та автсро-угорські дипльомати були запряжені до праці — заанґажовані на Україні.

Німецький мозок державних мужів проявляв свій хист...

І великий цісар Германії Вільгельм II. і цісар Австрії Карло I. і болгарський цар Фердинанд і турецький султан та їхні кабінети та взагалі всі політики центральних держав пильно, гляділи в сторону України, яка мала заважити-перехилити побіду і перевагу на користь центральних держав.

Всякий відрух українського народу, всякий прояв державно-політичного життя на Україні цікавив несогірших політиків (як пр. ґрафа Буріяна, міністра закордонних справ Австрії і Травтмансдорфа, представника міністерства закордонних справ Австро-Угорщини при Начальній Команді Армії) до глибин його ваги-значіння. Всякий обяв політичних стремлінь українського народу був аналізований, обмірковуваний, браний на вагу політичних комбінацій, браний під мікроскоп...

Вірно-справедливо, помимо всякого клясового упередження цісарська дипльоматія, яка міліонові армії шле без найменшої грижі совісти на неминучу смерть, яка не лякається міліонових армій антанти — прислухуєсь та розуміє говір України, українського хлопа та його політичні погляди-бажання.

В очах чужих дипльоматів українсько-хлопський нарід — українське селянство — це великан, це сила — непоборима сила... Німці рахуються з елементарною силою українських мас, бо розуміють її краще чим Українці самі („мовляв, державні мужі даного часу").

Ой мало — мало знаемо свій нарід та свою Україну, тому вдармося в груди і бодай тепер послухаймо, що цікавого про Україну скажуть нам Німці — може дечого навчимося...

Представник ц. і к. Міністерства закордонних справ при ц. і к. Начальній Кмді Армії.
Ч. 29.880.
Предмет: Звіт про Україну.
1 залучник.

Баден, 24. мая, 1918.

До Його Ексцеленції пана міністра ціс. і кор. Двора та закордонних справ ґрафа Буріяна.

Маю честь предложити Вашій Ексцеленції звіт про українські відносини, хоч вже не дуже актуальний, одначе по змісту гідний до прочитання, зложений розвідчим відділом.

Виводи, які загально не подають багато нового, відносяться головно до становища українського селянина в державі, до його політичних поглядів та бажань, як також до економічних перспектив, які отвирає нам будова та розвій цього державного орґанізму.

Травтмансдорф.

Ц. і К. Начальна Кмда Армії,
Розв. Ч. 410.

Звіт про Україну.

Місце постою, дня 21. мая 1918.

Розв. відділ Н. К. А. одержав слідуючий звіт, зіставлений на основі висловів українських інтеліґентних кругів, який в межичасі випередили події, одначе все ще заслугує на увагу:

З многочисленних вістей та вражінь, які собі взаїмно противорічать, тяжко знайти практично догідний осуд про дійсні відносини та політичні течії на Україні. Такі труднощі стрічається впрочім тепер на всіх областях колишньої російської держави, які змагають тепер до створення державного ладу.

Що до міст на Україні то можна сказати, що вони майже цілковито улягли русифікації, яка трівала століття. Населення міст по більшій части є чужонаціональне, ще більше як перед війною, іменно тепер по причині виступу большевиків, яких панування на прочих землях Росії правдоподібно буде трівати довше, як цього льоґічно требаб було сподіватися. Це дасться пояснити напливом утікачів зпід большевицької влади, і то вивтікавших Росіян та инших народів російської держави; на Україну, яка мимо близькости фронту довше ставила опір большевизмові. Також російсько настроені старшини бувшої російської армії найшли в українських містах більшу обезпеку свойого життя чим в Росії.

Цей мотив навали чужих народів на українську територію не можна поминути при оцінці теперішних політичних труднощей, наколи мається представити положення у властивому світлі. Від другої половини 1917 р. спішать на Україну добре державно-російсько настроені патріоти, щоби звідси почати збирання російських земель, тим більше, що на Україні до большевицького нападу панував релятивно найліпший порядок на Сході Европи. Так пояснюється також кокетовання представників антанти з попереднім українським урядом, який повстав при кінці 1917 р. Антанта піддержувала надії висше згаданих патріотичних Росіян і думала, що зможе ще зібрати на півдні досить великі армії, щоб по можности держати в шаху армії центральних держав на східньому фронті і то тим більше, що великі надії покладано на Румунію. Мир заключений в Берестю-Литовськім як також рівночасний з ним напад большевиків на Україну зробив ці надії антанти ілюзоричними. Але також автохтонне міське населення України є так зложене, що як найтяжче підкопує започатковане державне творення. Українська закраска мала, національно свідома українська інтеліґентська верства — тонка. Більшість творять чужонаціональні, спольонізовані або зрусифіковані українські елементи, які майже в цілому є російської орієнтації і будуть робити труднощі українському правительству в теперішньому або в майбутньому його складі. Російсько-національний шовінізм міського населення йде так далеко, що воно радше піддалобся пануванню большевиків мимо їхніх жорстокостей, як українському правительству. Крім Росіян, що осіли тут як бувші державні і приватні урядники, служачі та фабричні робітники, велику ролю відграють Жиди задля їхньої більшої рухливости і спиту. Вони відкидають українську державу і то без виїмку всі кляси. Деякі хочуть бачити Україну лише провізорією до часу, доки російське правительство буде доволі сильне, щоб заступити її російською дійсністю, дефінітивно. Більшість з них належить до партії названої глумливо К. В. В. (КВВ — значить: куда вітер віє). Жиди мали великий вплив по містах також і за російського уряду. Всі галузі торговлі було переповнені ними і то в більшій мірі, чим здоровий державний орґанізм може це знести. Решта Жидів пхається до адвокатури і лікарського звання, в наслідок чого здобули собі певно російські горожанські права і мали великий духовий вплив на необразовані та менше рафіновані автохтонні маси. Мимо заборони вступу Жидів до російських шкіл, число жидівської інтеліґенції є дуже велике. Своє образовання здобула вона по більшій части закордоном: в Швайцарії, Франції, Анґлії, менше в Німеччині. Крім російської мови володіють майже всі француською, рідше анґлійською, а дуже мало німецькою мовою. Всі вони російські патріоти із закраскою француської культури. Тепер вони герольдами боротьби проти германської і австро-угорської інвазії. Їх вплив сягає аж до найдальших сіл. Вони роблять все, що може перешкодити скріпленню українського правительства. Що воно має свій вплив, — це має також инші глибші причини, про які ще згадається.

(Дальше буде)

НА ПОМІЧ СТРАЙКУЮЧИМ В ПАСЕЙКУ, Н. ДЖ.

БРИДЖПОРТ, КОНН.

На звичайнім мітінґу товариства Української Січи, від. 59-го У. Н. Союза, всі члени згодились, щоби піддержати українських страйкарів в Пасейку матеріяльно, хто скілько зможе. Спис жертводавців як слідує: М. Галькевич 52 ц., В. Винґринович, Й. Волк і С. Іващишин по 50 ц.; В. Польчук 28 ц.; Й. Підлуський, І. Ґошовський, В. Підлуський, С. Лободинський, П. Гринюк, С. Теличкан, В. Кузів м., Т. Дрозд, П. Зелінський, П. Слівінський, І. Кузів, М. Мандрона, І. Кіндзерський, П. Зубрицький і П. Павуш по 25 ц.; Д. Постоловський 20 ц. — Разом зібрано $6.25. Маленька жертва, а щира. Повинні всі зорґанізовані робітники підтримати сей страйк, в котрі то робітники боряться о поліпшення своєї долі.

Михаїл Галькевич.

Іван Франко.

ПАНСЬКІ ЖАРТИ.

ПОЕМА

ОСТАННІХ ЧАСІВ ПАНЩИНИ.

(12)

Мій Боже, що в дворі за зміни
Застали ми! Неначе грім
Ударив, або пошесть в нім
Враз вибухла. Нарозтіж сіни,
Покої і стайні, в стайнях
Реве худоба, пити просить,
А службу лихо блудом носить,
Лиш шепти чути по кутах.
Плуги та борони у шлиях
Серед обори ще стоять,
Як перед тижнем ми сами їх
Покидали. У кухні сплять
Лякеї, хоч уже полудень;
Не топлено в печі, сміття
Валяється, стук наче в будень
З покою чуть... Пройшли ми зтиха,—
Аж там візник і візничиха
Якимось кусием долота
Й сокирою, що сили мають,
Шкатулу панськую лупають.
Уздрівши нас, задеревіли,
Все вергли і тікать хотіли,
Та не було куди тікать.
„Ну, ну",—війт каже,—„не трудіться,
Куди вам бігти? Задержіться!
Де пані?"

„Та отут лежать"
Візник вказав на двері спальні;
З них, ледво чуть, болющі, жальні
Неслися зойки. Серце в нас
Завмерло. Боже милий, правий!
Ще вчора стілько блиску, слави
І гордости й пишноти враз —
А нині от що!

Боковими
Дверми в спальню ту ввійшли ми,
То пані зразу й не могла
Побачить нас. Вона лежала
На ліжку й тихо лиш стогнала,
Бліда, аж синяя була.

„То ти, Орино?" (Ся Орина
Була єдиная людина,
Що не відбігла ще її,
Чим мала, хору годувала,
І доглядала й пильнувала, —
Але тепер була в селі:
Пішла до війтової хати
Якої помочі прохати.
Зблизились ми і кажем: „Ні!
Вельможна пані, що се з вами?"

Вона зирнула і руками
Закрила очі. „Боже мій!"
Вся, затремтівши, простогнала, —
„Значить, остання вже настала
Моя година! Се розбій!"

„Бог з вами, пані, схаменіться,
І не лякайтесь, подивіться:
Ми з щирим серцем тут прийшли.
Громада шле нас, ми готові
Вам в полі помогти і в домі
Чим тілько будемо могли".

Розкрила очі бідна пані,
Широко глянула на нас.
„Невже се правда? Ви не пяні?
Невже ви люде теж, і в вас,
У мучених, похилих, битих
Не зглухло людськее чуттє?
О, Боже! Чом ти дав дожити
Мені до сеї хвилі? То-ж
Від нині все моє життє
Докором буде, що так много
На вас я допустила злого,
Де відвернуть було все мож!
І ви не пяні? Після всього
Ви раді помогти мені?
О, Бог вам заплать! Доки мого
Життя — хоч то, мабуть, не много —
Я буду в найвищій ціні
Отсей ваш поступок держати!
Я-ж така бідна, бідна днесь!
Недужа! Служба, вже здаесь,
Розтягне геть угли від хати;
Муж у тюрмі там гине десь!..
О, Бог вам заплать, що в ту пору
Тяжкую ще хоч ви прийшли!
Дай Бог, щоб ви у всякім горю
Теж поміч щирую знайшли!"

І пані тяжко зaридала,
Бліда безсильная упала
Лицем до подушки. Що ждать?
Ми там недовго розмовляли,
Швиденько у село післали
Скликати хлопців, баб дівчат.
Війт службу скликав, строго взяв
На допити: хто що покрав,
Все повідбирано. Післали
За лікарем: баби покої
Попорядили і прибрали.
Ті в печах топлять, ті варять
Росіл для пані; господарі
Взялися чергу укладать,
Кому і з ким на-завтра в парі
На панське їхати орать.

За тиждень пані наша встала;
Із служби давньої остала
Одна Орина, — решту всіх
Сама громада розігнала.
З робіт у полі весняних
Найбільша часть була готова.
А пані ходить, ані слова
Не каже, лиш часом зітхне
Або сльозами обіллеться,
Коли на згадку навернеться
Минуле, клятее, страшне.
Тай иньші ще були причини,
Що пані плакала що-днини:
Про пана й чутки не було.
Що з ним? Куди його заперли?
Невже і слід його затерли?...

Отсе три тижні вже пройшло
Від свят. Зве пані всю громаду
До себе до двора на раду.
Прийшли ми, на подвірю стали
По-давньому і поглядали
На ганок. Але крізь вікно
Відчинене маха рукою,
Зове нас пані до покою...
Ввійшли ми, бачим — що воно?
Столи заставлені чарками
Й тарелями, а по куткам
Горілка, пиво барилками.
Аж пані вийшла й каже нам:

„Сідайте, люде! Ось настала
Нова доба для нас усіх:
Недоля ваша вже пропала,
А нам пора змазать свій гріх.
Я бачу, як несправедливо
Мій муж із вами обходивсь,
А ви так щиро, так уцтиво
Мене порятували в горю,
І то в саму найтяжшу пору,
Де кождий инший відступивсь!...
Тепер для мене ви єдині
Сусідя, і опікуни,
І браття. То-ж простіть, що я нині
В вас мушу помочі просить.
Та поки діло, ми повинні
Враз випити й перекусить.
Пропали вже раби й пани, —
Нам треба мирно, спільно жить!"

І, після хлопського звичаю,
Найпершу чарку притулила
До уст і війтові дала.
„Дай Бог, щоб всюди в нашім краю
Заблисла згоди й миру хвиля
Така, як тут!" вона рекла.

„Дай Бог, аби біда навчила
Усіх панів, як жить з людьми!
Хто жити-ме по-людськи з нами,
З тим жити-мем по-людськи й ми!" —
Отак громада відказала,
І чарка довкола стола
По черзі з рук до рук гуляла,
Аж поки всіх не обійшла.

Засіла й пані поміж нами
За стіл — сумна, не їсть, не пє,
Так видно — бореться з сльозами.
І нам той кусник в рот не йде.
Всі стихли. Далі наша пані
Як не заплаче! Всі ми ну-ж
Її як мога потішати.
Вона-ж крізь плач ледви сказати
Могла: „Мій муж! Мій бідний муж!...
Де він тепер? Мої кохані,
Про нього з вас ніхто не чув?"

„Ніхто!"

„Неначе потонув!
О, Боже мій! Вже три неділі!
Я тут лежала, хорувала,
Та з дня на день його все ждала, —
Його нема! О, браття милі,
Рятуйте! Се-ж не може бути!
Комісар хоч на нього лютий,
Та все-ж не він в окрузі пан.
Та-ж староста є старший там!
А староста наш друг, у нас
Їв, пив і полював не раз, —
То не повинен допустити
Так довго мойого морити
В тюрмі! О, Боже, Боже мій,
Тяжкий на нас впав допуст Твій!"

Тут хлипанне зглушило мову.
По хвилі відізвалась знову:
„Що-ж маю діяти тепер?
До Львова їхать, чи до Відня,
Чи унизитись, як послідня,
І тому, що його запер,
Комісарю до ніг упасти?
Чи справедливости, чи ласки
Просити? Радьте ви мені!"

Ми похитали головами,
А далі війт говорить: „Ні,
Вельможна пані! Не за вами
Тут правда, бо зневажив пан
Комісаря. Тепер комісар
Старший в окрузі! Був я сам
При тім, як старосту до Львова
Покликали. То я раджу вам:
Далеко проживає цісар,
І в Львів неблизькая дорога,
А в канцеляріях вони
Почнуть по-свойому спішити,
То може пан наш і згнити,
Не виглянувши із тюрми.
Ні, я би иншу вибрав часть:
Збирайтесь зараз у дорогу,
Поїде нас кількох із вами,
Просіть сльзами, а ми словами, —
То чень без письм, без просьб, без [всього
Комісар пана вам віддасть".

Аж врадувалась бідна пані.
„Спасибі вам, мої кохані!
Не дай Бог вам такого зла!
Я вам ніколи не забуду!...
Я вам до гробу вдячна буду
За ваші добрії діла!"...

XX.

Пан у тюрмі. — Пан на проході. — Пімста комісаря. — Визволення й закінчення.

По своїй келії тюремній
Тісній, брудній, вогкій і темній
Пан, ледви дишучи, ходив.
І гнів і жаль його душив.
Вікно гратоване високо,
Немов підсліпувате око
Гляділо скоса у тюрму,
І рай зборонений, прекрасний —
Світ білий, сонця розблиск ясний
І лазуровий звід — йому
Являло, мучило й дразнило,
Гадючим мов жалом жалило...
І сам серед чотирох стін
Ходив, мов звір у клітці бився,
То кляв, то Богові молився,
То всею груддю кашляв він.

Мій Боже милий, що з ним сталось!
За тих от кільканацять днів
І половини не осталось
З давнього пана. Помарнів,
Насовивсь, бігає очима
Довкола, ввесь їх блиск погас,
Чоло глибокая морщина
Розбороздила, раз-у-раз
Покащлює і навіть кровю
Плює. „Се він як перший час
Сюди прийшов" — оповідали
Туремні ключники мені, —
„То ніби свому безголовю
Сам вірить не хотів. А далі
Як схопився, то по стіні
Трохи не дерся, та кричав,
Все вколо себе бив, ламав,
І товк о двері головою,
І арештанською їдою
Нам всім на голови жбурляв.
Три дні не їв, не спав три ночі,
І все до старости просився,
А староста і чуть не хоче
Про нього: саме виносився
До Львова. Присмирнів потому
Наш пан, і їсти вже почав,
Лиш довго по ночах не спав
І нас під-милий-Біг благав
Донести вість йому із дому.
Та нам комісар заказав
З ним говорити. Що й казати,
Ще й келію йому дібрав, —
Поганьшої не міг дібрати...
А ще до-того приказав
Лиш раз на день, тай то смерком
Його на прохід випускати".

От вже і нині вечеріє,
Ось ключник забряжчав замком.
„На прохід!" крикнув. Пан поспішно
Взяв шапку й вийшов. „Як він сміє" —
Шептав в нетямі — „клятий Шваб,
Як сміє він мене держати
Без суду й слідства? І чи вічно
Держати-ме? Чом не чувати
Нічого з дому? Я ослаб —
Се байка, — але жінка! Боже!
Хто знає, сей поганець, може,
Хлопів підбурив, з мого дому
Лиш пожарище, а вона
Недужа, в муках десь кона?...
О, якщо так, то буде й твому
Життю кінець, ти сатана!"

Тяжкі ті, невідступні мисли
Його пекли, і гнали, й тисли,
І він, затисши кулаки,
Біг мов безумний по-надвірку...
Аж гляп! Іде комісар в хвіртку,
За ним чотирі гайдуки.
Комісар к ньому обернувся,
І їдовито усміхнувся...
Той сміх Мигуцького немов
Ножем у серце заколов.
І, не чекаючи, що скаже
Комісар, він рванувсь ураз,
Комісаря за груди потряс
І крикнув: „Кровопивче! Враже!
Чи ще із тебе не досить?
Чи ще ти моїх мук не сит?
Коли не сит, так доконай же
Мене відразу!"

„Ґвальт! Рятуйте!"
Комісар крикнув, взад подався.
Тут пана гайдуки спіймали.

Він висапавсь і — засміявся.
„Го, го, Herr Schlachziz, не шартуйте,
От ви які! Ану там, чуйте,
Пан керкермайстер, Bank heraus!"
Мигуцький зблід. „Се що значиться?
Я-ж шляхтич!... Ти би смів?... Я... я..."

„О, прошу, прошу не шуриться!
Тепер в нас конституція!
І проти права й проти пука
Всі рівні. Хлопці, legt ihn platt!
Хай пан пізна, що то за штука!
Legt ihn і всипте тваціять пять!"

І дармо пан пручавсь, кричав, —
Прийшлось в конституційний час
Закоштувать того, чим сам
Колись так щедрий був для нас.

Встав мов пришиблений, немов
Той труп блідий. Лиш з уст стиснутих
По крапельці стікала кров,
І кровю також налилися
Білки очей непевних, лютих.
Він звільна к Німцю підійшов,
І шепнув: „Ну, тепер молися!
Сього не подарую я, —
Се, Швабе, буде смерть твоя!"

„Herr Schlachziz, пане топрочею,"
Спокійно Німець відказав,
І головою похитав, —
„Gedenken Sie, was Sie da sprechen!
Се не кашіть, то є Verbrechen,
То є похроса! Ви своєю
Шляхецькою пихою сам
Сопі все лихо наропили!
Я-ш тут то вас ішов в тій хвилі,
Шоп топру вість потати вам.
Ось тут у мене ваша пані
І кльопа, що пули піттані
У вас, — вони сюти прийшли
Са вас просити. Кльопа клюпа,
Та топра, пане! Ваша пані
Мені роскасувала купа,
Як то вони їй помогли
У всім. Не міг я віткасати,
І йшов сюта, шоп вам свій піль,
Свою сневаху тарувати.
Та того, що ся тутка стало,
Я тарувати вам не міг.
Тут Ordnung є отин тля всіх!
Ітіть ше, пане, геть вітсіль
І сапувайте, шо пропало!"

Та дивне диво! Ті слова,
Що сповіщали пану волю,
Не то що не втишили болю,
А мов збільшили; голова
Його схилилась, згасли искри
В очах, а хід, недавно бистрий,
Зробивсь повільний. Мов зовсім
Утратив тямку й почування,
Зробивши кроків шість, чи сім,
Він став, оглянувсь — і ридання
Нараз ним затрясло усім.

Чого він плакав? Чи лиш з болю,
Чи з того, що ішов на волю?
Чи смерть вже близьку прочував?
Чи зрушила запекле серце
Мужицька добрість, котру перше
Через насилля не взнавав?...

Отут моя кінчиться повість.
Що далі сталось — в двох словах
Скінчу. Запізно в пана совість
Порушилась. Грижа й тюрма
Його здоровле підточила
Так, що заледви на ногах
Міг удержатися. Рішила
Лікарська рада, що нема
Рятунку, лиш в італійськім краю,
Під теплим небом. Що робить, —
Вже-ж треба їхать, якщо радять!
Та відки грошей учинить?
Го, го, а від чого-ж є Жид
Услужний? Мошко наш не спить!
Як лиш учув, що панству гроші
Потрібні — духом прилетів...
(А як недавні нехороші
Часи були, то не являвся,
Але з злодіями змовлявся
І крадене в дворі добро
Скуповував у дворакiв).
От той то Юда підлизався,
Підсунув гроші і — перо,
А пан і сам не спамятався,
Як контракт з Жидом підписав.
І поки жнива ще настали
Пан з панею в Італію мчав.
Дітей кудись порозміщали,
Замкнули двір, а Жид обняв
Село в аренду.

Рік минав.
Вернулась пані вже вдовою, —
Пан на чужині десь сконав.

Жила самітно, сумувала,
З людей ні з ким не розмовляла,
Лиш Мошко щиро припадав
Все коло неї і держав
Посесію. І ще пройшло
Літ кілька. Пані враз зібралась,
Не говорила, не прощалась
Ні з ким, і десь кудись помчалась,
І слід за нею замело.

А Мошко закупив село.

(Конець).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

МІЖНАРОДНЯ ЖІНОЧА ВИСТАВА ДОМАШНЬОГО ПРОМИСЛУ.

Під сим заголовком Союз Українок в Америці помістив на сторінках „Свободи" кілька дописей.

Від 27. вересня до 2 жовтня с. р. відбудеться в Ню Йорку в готелі „Astor" велика міжнародня виставa ручних робіт і домашнього промислу. До сеї вистави запрошено і Українок в Америці. Союз Українок в Америці старається о се, щоби українська будка на сій виставі виглядала як найкрасше. В тій ціли і сею дорогою звертаємося до українських жінок помогти нам виконати се завдання. Ми переконані, що між нами є много жінок, які мають в хаті богато вишивок в українськім стилю, килимів ручної роботи, коробочок, образів ручно мальованих, гарно викінчених українських народних строїв, ґердинів і т. п. Останні річи ми збираємо на ту виставу і просимо жінок випожичити нам сих річей на той тиждень вистави. Купити таких річей у Вас Союз Українок не може (на се треба богато гроший), але коли-б Ви бажали, щоби якусь річ продати, назначіть Вашу ціну і зашліть до голови Союза Українок почтою асекуровано, а ми по можности будемо старатись Вам се продати. Союз Українок ручить за кожду посилку і кожда річ, яка буде на виставі, буде асекурована.

Посилайте всі, що хто має, бо будка наша досить велика і треба її буде гарно заповнити. Кожду річ звернемо на протязі тижня по виставі.

Таки річи, як сорочки, суконки, цілі строї народні, скатерти на столи, ручники, накривала на ліжка і т. п. ми хотілиб дістати від Вас в як найбільшім числі. Посилати просимо не дальше як до 20. вересня на руки: Mrs. Julia Jarema, 129 East 7th St., New York, N. Y.

Союз Українок в Америці.

ДО ВСІХ ДОПИСУВАТЕЛІВ.

Просимо затямити собі:

1. — Дописі писати коротко.
2. — Виразно і читко.
3. — Лиш по одній стороні паперу
4. — В дописях подавати лиш правдиві вісти.
5. — Писати лише про річи цікаві для усього загалу читачів, або бодай його значної части.
6. — В дописях нікого не перехвалювати без дійсної заслуги.
7. — Не лаяти нікого особисто, ані не нападати, ані не зачіпати.
8. — Не жадати звороту дописі, яку дописуватель написав за кілька мінут (коли її дуже потребує, може у себе оставити відпис).
9. — Не посилати „наглих" дописий з домаганнем „сейчас" помістити, бо се звичайно тільки показує, що дописуватель опізнився і хоче, щоб редакція се надоложила.
10. — Не присилати до редакції стихів і поезій недоладних щодо форми або безвартних щодо змісту; а до того й не жадати звороту таких віршів.

ЯК БУДУЄМО СИРОТИНЕЦЬ У. Н. СОЮЗА.

96.

Кліфтон, Н. Дж.,

Читаючи кожде число нашого органу „Свобода", я зауважав, що більшість членів У. Н. Союза інтересуються справою Сиротинця при У. Н. Союзі. Сиротинець нам всім потрібний. Ми повинні дбати не лиш за сих Українців, що вже доросли, але ще більше за молоде наше покоління. На мітинґу нашого відділу тов. Українська Січ від. 182 У. Н. Союза була порушена справа Сиротинця. Л. Сисин обяснив значіння такого Сиротинця, з котрого малиби вийти нові кадри українських борців. Справу Сиротинця повинен взяти собі до серця кождий член У. Н. Союза, без ріжниці чи він стоїть фінансово добре чи ні. Біда не спить, нині чоловік богатий, завтра бідний. Велике число наших Українців в Америці складається переважно з робітників, котрим що дня грозить смерть. Їх діти йдуть до чужих Сиротинців і виховуються в чужім дусі, а коли виростуть, не знають нічого про свій нарід, а що більше: стають ворогами свого народу. Тому обовязком кождого члена У. Н. Союза є поперти рідний Сиротинець, котрий виховає українських сиріт на вірних синів України.

Дальше Л. Сисин вніс, щоби кождий член тов. Січи дав від себе хоч одного доляра і рівночасно щоб відділ висилував з каси яку жертву на Сиротинець. В дискусії забирали слово всі члени і прийшли до висновку, що треба поперти Сиротинець всіма силами. Однак тепер не можливо перевести у нас збірки з причини, що в нас страйк вже 30-ий тиждень, що богато наших членів не має чим навіть своєї вкладки заплатити. На внесок тов. О. Зубара ухвалено відложити сю справу до річного мітинґу, на якім ми не останемось по заду а переведемо збірку на так важну справу.

Також з каси щось дамо ми. Ми з вами всіми, дорогі члени Українського Народного Союза. Ведіть дальше се діло, а хоч ми на разі не зможемо помогти з причини страйку, то заявляємо, що страйк вічно не буде і ми сповнимо свій обовязок і вдвоє надолужимо свій громадянський обовязок.

Хай живе Сиротинець при У. Н. Союзі! Хай живе Український Народний Союз, що дбає о славу українського народу. — За Українську Січ, від. 182. У. Н. Союза: Михайло Пипюк, предсідатель.

97.

Товариство ім. М. Грушевського, від. 219. У. Н. Союза в Нюарку, Н. Дж.

Наш відділ приняв з одушевленнем вістку про основанне спеціяльного Комітету при Головнім Уряді нашого Союза, що взявся до переведення в діло заснования і здвигнення **Сиротинця і Захисту для старих** і на своїм звичайнім мітинґу в місяцю червни с. р. ухвалив на ту ціль $25.00 з каси товариства, а від членів що найменше по долярови.

З уваги на те, що з причини не конче добрих заробітних обставин ще не всі члени були в силі сплатити свої приобіцяні добровільні датки, згаданих гроший ми ще не переслали до Головного Уряду, але сподіємося зробити се ще перед кінцем місяця серпня. — Гринько Дорошенко, голова; Андрій Мудровський, писар.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ПРИЄМНИЙ ЛІТНИЙ ДЕНЬ.

День на свіжому воздусі зачався пані Спандіковій як звичайно.

Раннім ранком перетріпала сина Миколку, висварилася з сусідкою літничкою, назвала її „хронічною ідіоткою", „червоною чарівницею", а потім багато часу провела перед зеркалом.

Як причесалася, пробувала довго літний капелюх і сварилася завзято з дівчиною за якусь зелену скриньку.

Коли вкінці скінчила зі скринькою, а дівчина навела цілу купу умотивованих зажалень на поведеннє Миколки, пані Спандікова пригадала собі нараз місто. Взяла Миколку за одну руку, дочку Галочку за другу тай наче біснувата побігла з ними на залізничу стацію.

В місті купила десять фунтів мілкого цукру, якусь цвітку у вазонку тай ще раз перетріпала Миколку. Він її воєвничість приняв нібито спокійно, але потайки присягнув, що пімститься при найблизшій нагоді.

По дорозі до залізничого двірця задивилася пані Спандікова аж занадто у якогось молодого чоловіка, зітхнула, глянула залюблено і вмить попала під дишель від воза.

Візник сказав зовсім рішучо, що вважає її чортовою печенею. Пані Спандікова запевняла, що він гільтай і безличник і вона почувається морально зобовязана повідомити оберпрокурора про його поведення.

Тимчасом візник, самособою, поїхав дальше, а пані Спандікова знову схопила Миколку за одну руку і пігнала на двірець наче ласиця.

Миколка, цукор, пані Спандікова і цвітка у вазонку помістилися при божій помочі в переділі вагона, але Галочка несподівано десь зникла. А що вже й так було запізно шукати її, то пані Спандікова потішала себе, як надіяв поїзд і говорила собі:

— Ах, що, дурне дівчинище певно вернуло до мешкання в місті та переночує у сусідки Насьодкіної.

Поїзд зі свистом помчався дальше.

Пані Спандікова стояла на платформі вагона, балакала з якоюсь тіловитою жінкою та за той час на хвильку спустила Миколку з очей. А Миколка виняв ножик і незамітно протяв торбину з цукром.

Коли поїзд задержався на пристанку, пані Спандікова запримітила, що торбина якось так дивно легенька. Спочатку зраділа. Але як пізнала справжню причину, сплеснула в долоні та вискочила з вагона, щоби ще визбирати цукор, як ще можливо.

Поїзд засвистав, засопів кілька разів і несподівано бухаючи парою помчався з Миколкою. Але слід цукру, змішаного з піском, ішов яку версту, потім губився у синій далечі.

— Ах, хай чорт побере його, — подумала пані Спандікова, як уже пробігла за цукром доброї пів години, викинула порожну торбину тай рішилася піти пішки до дому.

З Галочки, цукру, цвітки в вазонку, Миколки і пані Спандікової, осталися лише два: пані Спандікова і цвітка у вазонку. А вазонок по хвилі впав на шини й розбився, бо власниця взяла не за вазонок а за ростину.

Пані Спандікова прийшла до свого літного помешкання з нужденною цвіткою тай вигаратала насамперед Миколку — самособою не за торбу цукру, лише зате, що поїзд відїхав, заки ще вона могла визбирати цукор...

Перед обідом пішла пані Спандікова купатися у ріці. А що дуже довго не було її, чоловік занепокоївся, пообідав сам і вибрався шукати її.

Віднайшов її зодягнену, залиту сльозами, сиділа на останній долішній сході, що вели до води.

— Ну, що сталося?

— Я в купелі загубила нашу шлюбну обручку, — заходилася від плачу пані Спандікова.

— Так, так. Дуже прикро. Та вкінці — що тут порадиш? — Коли ти загубила обручку, то вже пропала. Тому ходи!

— Що значить „ходи"? — розсердилась пані Спандікова. — Так може говорити лише старий осел!

— Навіщо сердитися? — відповів Спандіков спокійно. — Хтож винен, що ти загубила обручку?

А що Спандікова колись тую обручку одержала від чоловіка, то хвильку подумала й сказала переконуючо:

— Ти!

— Ну добре, хай буде, що я... Та ходи вже моя дорогенька!

— Що то значить „ходи"? Насамперед мушу назад мати обручку!

— Куплю тобі иншу. Ходиж!

— Він купить иншу! Ба, чиж ти заєш, що то віщує велике нещастя, коли хто загубить шлюбну обручку?

— Я ще ніколи не чув щось подібного.

А, то знамените: ніколи не чув! Таж то знає кожде немовля.

— Добре. Але йду вже до дому.

— Він іде до дому! Чиж ти вже зовсім не розумієш, що маєш робити?!

— Купити нову обручку?

Пані Спандікова заломила руки над головою.

— Нову обручку! Ну, добре, прошу роздягнутися і скакати в воду! Я не вернуся до дому без обручки. То принесло би страшне нещастя!

— Але я тепер не можу...

— Мусиш!!!

Вимагання, щоби Спандіков проти своєї власної волі скакав у воду, спричинило між подружжам довгу, завзяту суперечку. Скінчилася вона тим, що Спандіков дійсно роздягнувся, нахмарив брови й пішов у воду.

— Пошукайно тут!

Він занурився, вдарився ухом об камінь і вийшов на поверхню води.

— Тут... Тут...! Таж занурися вже нарешті!

Спандіков занурився.

— Скажи-но, чи ти взагалі купалася тут? — спитав він засапуючись, як знову показався з води.

— Ні... там! Та я гадаю, що струя занесла обручку сюди!

— Таж струя йде у противному напрямі!

— Неможливо!... Чомуж струя тамтого літа йшла тим боком?

— Бо тамтого року ми мешкали з тамтого боку.

— То ніщо не має до річи! Шукай!

Спандіков дріжав, посинів, але ще раз на хвильку занурився, а потім як не свій вийшов по сходах...

— Не можу вже більше! — простогнав він.

— Ну, ще лише того хибувало!

— Я щойно пообідав, а ти кажеш сидіти мені пів години в воді холодний мов лід. То може дуже зле відбитися мені на здоровлі!

— Дурниця! — сказала пані Спандікова. — Передусім мушу мати назад мою обручку! Як не дістану її назад, станеться велике нещастя. Ану занурися ось тут...

*

Сонце сховалося за обрієм. Пані Спандікова нахилилася над чоловіком і скрикнула:

— Ось тут занурися — в тому місці! Як я купалася, віяв північносхідний вітер!

В дійсности тоді, як пані Спандікова купалася, самособою не віяв вітер із згаданого напрямку тай вона сама не знала, що спільного може мати напрям вітру з пропавшою шлюбною обручкою. Всетаки Спандіков, зелений наче жаба, знову занурився на дно ріки. І знову по хвилі засапаний показався з води, волосся зліпилося, борідка скрутилася.

Щойно як запала ніч, подружжа вернулося до дому.

Спандіков зараз таки поклався до ліжка. З холоду дріжав на всьому тілі, хоч накрили його теплим накривалом. Вкінці подали йому коняку...

Пів до дванацятої в ночі Спандіков помер.

Ціле літне мешкання пані Спандікової заметушилося.

Дівчина заводила, діти плакали, пані Спандікова захмурилася.

Щоби поділитися з кимсь своїм болем, післала за сусідкою, яку рано затитулувала була „хронічною ідіоткою" і „чевоною чарівницею".

„Хронічна ідіотка" забула заподіяну обиду, прийшла та слухала довго й терпеливо нарікання пані Спандікової.

— А бачиш, — сказала та сама сусідка на другий день до свого чоловіка — ти також один з тих, що не вірять у ворожби. А тепер маєш... Подумай лише: отже Спандіков, що жили ось тут у сусідстві... вчера губить жінка свою шлюбну обручку... То дуже злий знак...!

Ну, і що? — спитав чоловік „хронічної ідіотки".

— Ну, і що? — і ще того самого дня вмирає її чоловік! Чи подумавби хто, що щось таке є можливе...??!

Переклав **М. Тр.**

ПЕРЕСЕЛЕННЯ НА УКРАЇНІ.

Харківські „Вісти" з 12. червня містять статтю про переселенську справу на Україні.

За пляном цього року передбачено переселити за межі України 10.000 господарств і з північно-західньої частини України на південну її частину — також 10.000 господарств.

Тепер якраз переселенський рух за межі України в повному розгарі. Сила народу суне по залізницях на схід — Надволжя, Урал, Сибір, Далекий Схід (Зелений Клин).

Значна скількість є самовільних переселенців. Без погодження з земельними органами, наслухавшись від „бувалих" людей ріжних байок про свобідні землі на Сході, ці „самовільні" кидають свої старі місця, позбуваються свого майна й пускаються у далеку дорогу, щоб, розтринькавши все — назад повернутись, збільшуючи собою кадри сільської бідноти.

Найбільше придатний район для українських переселенців, це північний Кавказ, де вже є значний процент українського населення. Але підчас громадянської війни й голоду сюди потяглося стихійне переселення з Росії й витворило страшну плутанину в місцевих земельних відносинах. Тепер сюди переселення заборонено, доки не улаштується тих стихійних переселенців з Росії, а як лишиться там зайвина земельного фонду, то Україна вимагатиме від союзного уряду переважного права на переселення своїх людей до цього краю.

Та найбільше тяжіння з районів земельної тісноти помітно на південь України. Це тяжіння зясовується між иншим тим, що участки кольонізаційного фонду на південній Україні наперед впорядковуються, заки передаються переселенцям.

Крім того південна Україна приваблює переселенців тим, що тут орґанізовано кредит для них. Цього року відпущено на це 2 міліони карб.

Стаття закінчується такими, не позбавленими слушности, міркуваннями:

„Порівнуючи стан, орґанізацію та допомогу переселенцям в середині України з переселенням поза її межі, спадає думка на те, що варто відмовитися від неґативного з багатьох поглядів переселення за межі України, а призначені для цього кошти витарчати на внутрішнє переселення та на інтенсифікацію українського господарства".

ВІДВОРОТ У „ШПІОНСЬКІЙ" АФЕРІ.

„Напшуд", який за прочою польською пресою подавав усі сензаційні відомости про „велику шпіонську аферу" в Польщі, робить відворот. Він каже, що хоч поміщував у цій справі інформації, походячі з урядових кругів, то помимо цього він на відкриття шпіонської роботи польською владою дивиться критично. Звичайно з великої такої акції в часі доходжень, а ще більше в часі судової розправи, — коли до такої взагалі дійде — не остане нічого, або іуже мало. Як приклад наводить аферу з „Фольксбундом" в Горішнім Шлеську й инші.

В цій справі є він тим більше недовірчивим, що на підставі інформацій уряду слідство має потревати що найменьше рік, а за той час зі всіх винахідників афери ні сліду не остане. Дальше, що поліція мала в цій акції своїх „обсерваторів", цебто провокаторів, які довший час вичікували аж справа дозріє, а вони-ж мусять оправдати перед вищими чинниками видані на них кошти.

Вкінці „Напшуд" робить закид Польській Аґенції Телеграфічній (ПАТ), що вона всі свої комунікати в цій справі редаґувала так, що читач набрав переконання, що всі Українці, то шпіони.

Та якраз о це ходило польській владі і на заграницю була обчислена ціла та афера, щоби перед світом скомпромітувати Українців як шпіонів. Тим і пояснюється це, що всі буржуазні часописи за ПАТ-ом подавали відомости про арешт за шпіонажу двох тисяч Українців і про замкнення всіх українських редакцій і редакторів, тоді, коли в дійсности — по відомостям з краю — переведено було богато ревізій у приватних людей та просвітних товариствах, поконфісковано леґально видані книжки наукового змісту й арештовано около 70 людей.